

Luis Jauregi «Jautarkol»

BIOZKADAK

Fitxategi hau "liburu-e" bildumako alea da,
liburu elektronikoen irakurgailurako prestatua.

Liburu gehiago eskuratzeko:

<http://armiarma.com/liburu-e>

Iturria: *Biozkadak*, Jautarkol (faksimilea). Gipuzkoako
Aurrezki Kutxa, 1975

<http://klasikoak.armiarma.com/>

Egileari buruzko informazioa:

<http://zubitegia.armiarma.com/egileak/00290.htm>

*Gazteizko Gotzai Jauna
Mateo Mujika eta Urrestarazu
Eliz-barruti ontako lenengo gotzai
Euskaldun argiari,
Españako Misio alkartasun guzien
Zuzendari erneari
Menpetasun-guraz eta maitetasunaz*

ITZAURREA

Olerki gutun au eskuetan, arkitu nindun nere adiskide batek gaur zortzi. Onek ematen zidan poza nabari nuela esaten diot: Ikus zazu au, or ikusiko dituzu olerki edo bertso bikañak euskeraz. Ark bereala:

—«Olerki, bertso liburua, ta euskeraz? Eztet nai, esan zidan; ez batak eta ez besteak ez bai dute balio».

—Ala irudi balitzaizu ere, artu, eskura daukazu au, etzaizu damutuko.

—Beti gogo txarrean jasotzen ditut euskerazko bertso liburuak.

—Baño ori zergatik da ba? Euskalerria ez al da ba ainbat bersolari berezkoak sortzen dituen erria ta erri bertso zalea? Edo zu...?

—Ni beste edozein bezin bertso zalea naiz.

—Orduan zergatik ez dituzu bertso liburuak nai?

—Oietan bertso asko, baño olerki gutxi arkitzen detalako. Neurtitzak bear diran legean egi-

ñak dira, baño idurimen gutxi ta geienezan motel agertzen dutena dakarte.

Nere adiskidearen esana, gogorregi esana badago ere, etzitzaidan itzontzikeri utsa iruditu, ta esan nuan nere kolkorako: Baño nola ordea, orrenbeste bertsolari ateratzen dan errian, olerkari orren gutxi?

Gizon ikasietan nondik ain bakanak, bertsotarako gatzadunak, ikastaro gabetan ainbeste diran tokian?

Korapillo auxe nai nuke askatu gure olerkari ta beren irakurleen onerako.

Korapillo auxe da. Gure gizon ikasiak, beren ikastaroakin badirudi galtzen dutela berezko bersolarien itz-jarioa ta etorria ta baita aien irudimenaren ezatasuna ta biguintasuna ere. Ala ematen du beintzat, askoren neurtitzak begiztatzean.

Zergatik ote da ba ori? Arrotz-izkuntzak ikas-tean, gerena zapuztutzeraño ez padatoz ere, onen erabilkera aztu ezpada, nagitu egiten zaie-lako ez ote da? Askotan baietz nago. Berezko bersolariak izketarako duten erraztasuna galtzen dutela, ez diteke beintzat ukatu. Aien ikus-

begia ere galtzen dute ikasiak. Auetako askok, beste izkuntzetako olerkien joskera, esaera ta neurtitzkera ere beren etxeko soñekoz jantzi nai lukete, baño lan ori egiten gutxik asmatzen dute. Zenbait aldiz izaditik artzen dituzten irudipenak eztakite jokutzen eta oiekin beren gogoraldiak osotara irabiotzen eta josten. Eta zenbati olerkiaren neurriak berak ez ote diote iduripena lotzen, edo oberenean igartzen? Ura aldapa gora nai lukete eraman eta ezin, zearka eman bear liokete bidea, baño nondik nora ez jakin. Orren-gatixe noski euskaldun ikasien artean zenbaitek bertso asko, baño olerki gutxi, nere adiskideak esan zidanez.

Oker oiek zer bidez zuzendu litezke ordea? Nere iritzi murrizta auxe da. Bi bide daude gure olerkariak beste edozein izkuntzetakoak bezin bikañak izateko.

Gure erritarren berezko bertsoak begiztatu ta euskeraz itzegin eta euskaldun onai entzun. Gure erritarren berezko bertsoak esan dut begiztatzeko, badiralako bertso berri asko argitara emanak; baño askotan ez ain erritarrak eta ezta ere bildu gabe dauden beste asko bezin onak.

Erritarren berezko bertsoak deitzen ditut ba, erritarren agoz-ago beren abestietan dauzkate-nak. Eztira asko, baño bai egokiak. Geroxago emango dut oien puxkaren bat. Baita ere bertso-larien bat-bateko bertsoak ere.

Oiek, berezko etorrian, erriaren biotzeraño sartzeko artzen dituzten irudipen berak, orra gure olerkari onen olerki gai egoki, adikor ta zabalkorrena. Oien irudipenak eta gogoraldiak nonbait errazak dira agertzeko, egokiak euskal-dunaren biotza bereganatzeko; orra ba, olerka-riarentzat bide ebakitzalle gaitzak, asmaketa berriak bururatu ta aien era berean azaltzeko.

Euskal-olerkari onak bertsolari erritarrari baño naiago dio olerkari arrotzari entzun. Baño ni nago gure erritar orrengandik, bestearengandik baño ere gehiago ikasiko ote lukean.

Bear bada norbaiti parra eragingo dio lerro auetan diotenak. Baño eztut uste oker nagoanik. Olerkaririk oberenak badu non ikasia zenbait bertso gure errian abesten diranetan.

Ona Unanuko andre batek abestu zidan bat. Seaskan dagoan aurtxoaren eta ari eragiten ari

zaion amandre edo amonaren arteko jarduna da.
Iru lelo ditu:

—*Txikitxo politxua*

Norena, norena?

—*Norena izango naiz?*

Atteena ta amaena.

—*Begiak beltzak, beltzak,*

Norenak dituzu?

—*Zureak, Amandrea,*

Zuk nai badituzu.

—*Nere txikitxua ta*

Nere politxua

Nori eman diozu

Neri agindua?

Amona batek aurraganako duen maitetasuna, eztakit olerki txikitxo onetan baño obeki, orren itz gutxitan bestela agertu ote litekean.

Ona Unanu berean bidu nuen beste bat:

*Gure aurraren aur ona,
Balio bai du Baiona;
Baiona bere giltzakin baño
Maitego dut gure aur ona.*

*Aitari «padre, padre»,
Sagartxuari «mantzana»
Gure aurrari nik deitzen diot
Nere biotzeko laztana.*

Naiz goiko ta naiz beko lelo auetan oartu gaitzke, esaera zarretan bezalaxe, aditza jan egiten duela erriak. Naiko argi geratzen baita esan nai dana, ori jan eta ere

*Txuriak eta beltzak
Mendian ardiak,
Zuk ere ez dituzu
Bentaja guziak.*

*Pikuaren ostoa
Itzal egiteko,
Ederregia zera
Nekazaritako.*

*Galantegia zera
Gure etxerako;
Azal guriagia
Otz-berotarako.*

Orra gure erriaren olerki polit eta bizia nolatsu dan. Lenengoz irudi-gai bat egoki datorrena billatzen du izadiko gauzetan eta gero daka, agertzen du ain egoki adierazi nai lukeana. Zerbait erritan oraindik bada urte-berriko olerki luze bat onelako irudi-gaiaz guztia josirik dagoana. Eztira noski osotara ondo ekarriak izango, baño gure bertsolarien joera ondo erakusten dutenak dira.

Euskaldunak aldietan gauzari itzegiñazten die, batez ere egaztiei; ta aien agotan jartzen ditu zerbait lotsa ematen dien egiak. Ori ikusi diteke Euskalerra osoan ezagutzen dan lelo onetan:

*Eperrak kantatzen du
Goizean intzetan:
Etzaitezela fio
Gizonen itzetan.*

Ona beste bat Lizarragan artu nuena:

Usua ta belia

Mendian kantatzen:

Iruñeko neskatxak

ederki dantzatzen.

Jakiña da erriaren olerkitxo auetan eta beste bildu ditezkenetan ez degula arkituko Elizanbururen olerki mamitsuen antzeko bat ere; baño euskal-olerkarien joera eta euskal-usaia dutenak egiteko errazbidea bai noski erakusten digutela. Uste dut gure olerkariak auetan ikasi dezaketela, irudipenak errazago asmatu ta sarkorrago azaltzeko bidea.

Ontarako lagundu dezakete baita ere *Bertso berriak* izenarekin zabaldu izan diran zenbaitek.

Baño geiago oraindik lagundu dezakete gure olerkari zenbaiten olerkiak, batez ere zarren artean Adema, Zaldubi ta Elizanburu lapurditarrenak, Arrese ta Beitiarenak eta Eusebio Azkue-renak alde ontakotan berririk ez aipatzeko. Gre-

gorio Mujikakoaren «Hernaniar Ospatsuak» liburuan ere ikusi ditezke zenbait itzulketa gogoangarri. Eta guzietan zarren eta ederrena eztaikit ez ote den Bereterretxen kantoria.

Baño euskal-olerkari ona izateko, esan dugun guzia eztu naikoa gizon ikasiak. Bear du euskeraren joskera ondo ezagutu. Ta artarako esan degun bigarren gauza, au da, erritarrakin asko itzegin. Gogoan artu beren esakera ain bizi, erraz eta egokiak.

Gaur zuen eskuetan jartzen dizutedan liburuan auxe ikusten dut. Euskal esaera, garbi baño garbiagoa; bere irudipenak argi ta erraz emanak; irudipen bat artzen du ta zearo ta osotara azaltzen du, eragozpen guzien gañetik triskatuz.

Emen esaten deguna egiztatzeko, naikoa degu gutun onen edozein orrialde idekitzea. Lenbiziko jarri duenari eldu, ta ikusi zein argi adierazten digun bere «Bertso gaxoak!» zer bide eramango luketen, ezpalizkigu batera bildurik emango:

*Udazkeneko aize zakarrak
zugaitz-ostoa, ori ta igarrak,
lurreratzen ditunean,
naigabe baten arantz zorrotza,
beazunezko tanto mingotza
nabaitzen det biotzean.*

*Or eta emen, ai!, banatuak
dabiltzan nere bertso gaxuak,
laister eroiko ote dira,
osto ori ta igar oien antzera
eriotzaren zulo-leizera
ai!, ta illobiko illundira?*

*Bidezkariak lore zimela
artu ta gorde oi dun bezela
oroigarritzat bidean,
ez ote ditu nere bertsoak,
biotz-bideko lore gaxoak,
iñork gordetzen etxean?*

*Bertso gaxoak! egun-sentian
jaio ta laister arrats-aldian
ilko diran loretxoak...!
Bertso gaxoak! ustekabeen
kabirik gabe t'elur-gañean
jaio diraden usoak...!*

*Osto ori, lore zimel eta usokumeen irudipe-
nak eztitu olerki orren azkeneraño uzten; oiek
ematen diote bere gogoraldi osoa guganatzeko
era. Auxe bera egiten du «Maitasun-indarra»
olerkian izarren irudipenarekin:*

*Bart arratsean izarretara,
ama, begira nengoan,
ta izar bat atzo bestetan baño
argitsuago zegoan.*

*Orain jakin det, izarrai beira
bart ni nengoan bezela,
nitzaz oldozten, izar berari
ama, begira zeundela.*

*Izar berari, ama, begira
naigabez zauden gauetan...
bera izango da gure ezti gaia
bion naigabe neketan.*

Alditan bere gogoraldiak gertaera ezerezene-
tatic artzen ditu egarako bideak eta irakurlea
esnarazteko gairik ederrenak. Onela dakusgu
«Aizkorriren oñetan» izena eman dion olerkian:

*Illundu dira Euskalerriko bide guziak...
ez degu goian euzkirik:
auts-bean dago biotz-su-garra,
ta itxaropena
ez degu beste argirik.*

*Alaitu zaitetz, ene biotza, t'ekin kantari
guziok lotan daudela,
ollar arroak ernai ta tente gauan erdian
ekin oi duan bezela.*

*Gauean gaude, ta agian iñork,
iñork ez ditu
entzungo nere bertsoak...
Ez ote ditu noizpait egunak zabalduko, ba,
guganontz bere besoak?*

Aldietan zorrotza da bere luma, ta irudipenik atsegiñenetatik badaki gogoraldirik ukigarrienak ateratzen. Begiraldi bat emaiogun «Aitonaren otoitza»ko sailtxo oni:

*«Ire begitan daraman, neska,
udako gauen argia,
ta ire ezpaiñetan, basoetako
marrubiaren gorria.*

*Udabarriko egunabarren
garrak, ire betartean...
Begi guziak beti ireganontz
igande-arratsaldean...!*

*Ez baditen, ba, oiek ikusten
nik bezela, ire biotza:
ire barrengo beazunezko
itsaso nastu mingotza...!*

Gaiak eskatzen dionean badaki xamur eta gozo izaten ere. Alaxe ageri zaigu len aipatu

degun «Maitasun-indarra» zaionean, «Jesusen Biotzari» delakoan:

*Egan dijoaz usotegirontz
egan dijoaz usoak
Ta Zure Biotz barrura doaz
maite zaituzten gogoak.*

*Beti idekita zabal-zabalik
usotegiko leioak
Ta Zure usotxo ega motz onek
ezin aruntz jo gaxoak...!
Ai onek ere, Jauna balitu
aiek dituzten egoak...!*

«Aingerutxoak» izena duenean xamurrago besterik ezta:

*«Aingerutxoa zer dan diozu?
Enetxu! ori galdera!
aingerutxoa, ene kutuna,
angerutxoa zu zera».*

Aldietan azkeneraño izkutatu egiten du irakurleari geienik eragingo dion irudipena; eta bi itzetan josten du bere gogoraldi guzia. Ikusi «Bai Erri gaxoa» deritzaionean:

*Euskal-Erria Euskerik gabe...
bai Erri gaxoa...!
Masti orritsu ederra baña...
matsik gabekoa,
Loretegian il eta agortu
dan iturritxo...!*

Egia da, bakanetan bada ere, laburpenen bat edo beste ematen diela itzei, baño izketan ere noiz-nai egiten direnak.

Arana ta Goirik ez ditu ontzat ematen oiek, baño gure olerkari zarrak ere zenbait aldaketa eta luzapen ematen zioten itzai neurrirako obeki zetorreanean eta gaur bertan Oxobi eta Barbieren olerki ikusgarrietan ere oartu gaitezke gure liburu onek dakazkien laburpen berdin-berdinak dagiztela berak ere.

Liburu onen egilleak olerkitarako zakarren kemena ta etorria gazte-gaztetandik ezagutu

genuen gure zorionez. Bere gogo ori zerbait piztu ere bai noski, gure *Irugarrengo Prantziskotarra* azaldu ta laxter. Orduan oraindik amasei-amazazpi urteko mutil gaztea, Comillasko Jesusen Lagundiko Ikastetxean ari zan Apaiz ikasgoa egiten. Aldizkari ortan eman zituen bere lenengo olerkiak.

Geroztik bere luma ezta erdoitu. Urteoro-urteoro olerki sail bat biali digu *Zeruko Argiara*ko; eta euskerazko aldizkari, astekari ta egunkariak ere onen olerkiaz pozik jantzi dituzte beren orrialdeak noizbeinka; Euskal-Esnalearen sarike-tan sartu dan aldioro garai atera dira onen olerkiak.

Au guziagatik etzen bidezkoa ainbat olerki an-emen sakabanaturik ibiltzea. Ona ba, artu ta irakurri. Zuri ere, nere len aipatutako adiskidea-ri esan niona dasaizut, etzera damutuko.

Iruñan, 1929ko Ilbeltzaren 30ean
Intzar Damaso An. O. M. Cap.

BERTSO GAXOAK...!

Udazkeneko aize zakarrak
zugaitz-ostoak, ori ta igarrak,
lurreratzen ditunean,
naigabe baten arantz zorrotza,
beazunezko tanto mingotza
nabaitzen det biotzean.

Or eta emen, ai! banatuak
dabiltzan nere bertso gaxuak,
laister eroiko ote dira,
osto ori ta igar oien antzera
eriotzaren zulo-leizera
ai! ta illobiko illundira?

Bidezkariak lore zimela
artu ta gorde oi-dun bezela
oroigarritzat bidean,
ez ote ditu nere bertsoak,
biotz-bideko lore gaxoak,
iñork gordetzen etxean?

Bertso gaxoak! egun-sentian
jaio ta laixter arrats-aldian
ilko diran loretxoak...!

Bertso gaxoak! ustekabean
kabirik gabe t'elur gañean
jaio diraden usoak...!

Argi-unetan nere gogoak,
sortu zinduzten nee-semetxoak,
atozte danok nigana!
irten ziñazten etxe onetan
ba dago oraindik, bazter oietan
ez dagon muiñ ta laztana.

Bizi nerekin nere kolkoan,
amets alaien kabi beroan,
elurra ari dan artean...

Nork esan, zuek egunen baten,
piztuko berriz ote ez zeraten
biotz au iltzen danean?

Nere ametsen argi-dirdira
diran bertsuok, ilko balira
danok batean nerekin,
ene biotza, ez du ajola...
bertso berriei bizitz-odola
ematen, orain lez, ekin.

Zure barrengo poz-naigabeak,
burrukak, naiak, amets ta usteak
berriz irauli bertsoan...
Gure atsegin ta poz bizia,
gure barrendik seme berria
jaio ta arturik besotan!

Orixo dira nere bertsoak:
nere barrengo seme gaxoak,
nere biotzan zatiak;
Zeru-bidean doan biotzak
diozkan otoitz, burruka-aiotsak,
negar, asmo t'eskariak.

Artu ta gorde, adiskidea,
bidezkariak bide-lorea
gorde oi duan bezela:
agian zure biotz barruan
mardulduko da, gaur zure eskuan
daukazun sorta zimela

AITONAREN OTOITZA

Pipa erretzen exeita zegon aguretxoa
Besper'ondoren eliz-aurrean:
dantzara doan illoba Malen andik digaro
ta aitonak dio bere artean:

«Ire begitan daraman, neska,
udako gauen argia,
ta ire ezpaiñetan, basoetako
marrubiaren gorria.

Udabarriko egunabarren
garrak, ire betartean...
Begi guziak beti ireganontz
igande-arratsaldean...!

Ez baditen, ba, oiek ikusten
nik bezela, ire biotza:
ire barrengo beazunezko
itsaso nastu mingotza...!

Eta txapelan pipa gordeta
Jaungoikoaren etxera...
Bere illobatxo txoruan alde
negarrez otoitz-eitera

NERE ERESIA

Umetandikan
nekin daramat
eresitxo bat
biotzean:
udazkeneko
illuntze baten
nabaitu nuan
barrenean.

Itzez jantzitsa
azaldu nairik
ekin det baña...
alperrikan.
Nere barrendik
irten nai ez du,
an bizi nai du,
bakarrik an.

Antxe bakarrik
abestu nai du
nere barrengo
eresiak:
netzat bakarrik
izango diran
itzik gabeko
olerkiak.

Olerkariak
betzat bakarrik
gordeta dauzkan
olerkiak:
abestu nai ta
itzez abestu
ezin zituan
abestiak.

Eresi ori
zer dan neonek
ezin esan det
bertsoetan;
bakarrik esan
agian leike
aingerutxoen
izkuntzetan

Itxaropenak
bezela goruntz
egan nai luken
nai samiña;
biotzak beti
musuka bekin
euki nai luken
atsegiña.

Nere barruan
berez sortuta
jaio dan lore
usaiduna;
nekin bizi ta
nekin ilko dan
amets alaia
eta illuna.

Udaberriko
Ugunabarran
antzeko argi
gogozkoa,
ta illuna, negu
gorrieneko
gau edurtsuen
antzekoa.

Ezerk asetzen
ez dun alako
barrengo gose
zerukorra;
irudimenak
laztandu nai ta
ezin dun amets
illezkorra.

Edertasunak
biotz-barruan
sortzen oi duan
egarria...
orixe da, ba,
ta askoz geiago
nere barrengo
eresia.

Ez zaitez, arren,
iñoiz ixildu,
ene eresitxo
euskalduna,
orain bezela
beti izan zaitez
netzat ezta
ta laguna.

Zu izango zaitut
bizitz-gauetan
maitasunezko
illargia;
nere biotza
izango zaitzu
seaska bero
ta illobia.

Biok, ba, ixilik
poz-naigabeak
esan ditzagun
bat-batera...
Nere biotza
iltzen danean
zu ere bertan
ilko zera

LOTSAGABEA...!

Nolatan pozez nere aurretik
igaro zera,
zuriz jantzita, mendi-usotxo
baten antzera?

Nolaz zuk pozez daramakezu
ene, ziñetan,
zitori-sorta zuri-zuria
zure eskuetan?

Zitori-sorta zure eskuetan...!
Lotsagabea,
nere aurretik, arren, laisterka
alde zaitea...

BERGARAKO JESUS GURUTZETUARI

Euskal-Esnaleak 1926ean saritua

*Atoz, Bergarara, atoz,
euskaldun zintzoa,
zugatik ia illean
ara or Jainkoa...
Atoz, gurutz-albora
negarrez gaxoa.*

Besoak zabal-zabal
zure zai, begira:
bere lau zauri oiek
zuretzako dira...
la itzali da bere
begien dirdira...
Il baño len, ai Jesus!,
beira zure Errira.

Jesus, Zugandik urrun
ai!, ibilli gera,
kabitik iges dagin
txorian antzera...
Orain Zugana gatoz
Zure gurutzera...
Gure maitasun-kabi
beroa Zu zera.

Oñazez, ai!, josirik
gurutz latz orretan,
ta alare Aitarekin
gure alde izketan...
Iñork ez gaitu, Zuk lez,
maite ain benetan...
Gure biotzok gorde
Zure zaurietan.

Zugan bakarrik dago
zorian-eztia,
Zu zera-ta Zeruko
zorun-iturria...
Zugandik urrun, berriz,
itxaso nasia...
Asetu Zuk, ai!, gure
Zorun-egarria

UMETXO BATEK BERE ZERUKO AMARI

Ama, zergatik, ai!, ote daude igartuak
atzo or nik pozez jarritako loretxuak,
lore mardul-usaitsuak...?

Buruak makur, illotzik orain begira...
Nere loreak, Amatxo, oiek ote dira?
Amatxo, oiek ote dira?

Amaika bider goiz-goizetikan alaiki
soro ta zelai oiek biltzen naiz ibilli,
oiek biltzen naiz ibilli!

Eta bai pozez nintzala, Ama, etxeratzen,
sortatxo aiek Zutzat zirala pentsatzen,
Zutzat zirala pentsatzen...!

Ama, zergatik ote daude, ba, igartuak
atzo or nik pozez jarritako loretxuak,
lore mardul-usaitsuak...?

Olaxe nion
nere artean
nere loretxo
lirañak
Zure alboan
Ama, ikusirik
buruak makur,
igarrak.

Ta bat-batean
aingerutxo bat
nere aurrean
jarririk,
begi maitetsu,
Zeru-irriparez
auxe esan zidan
maiteki:.

«Iñoiz igarten
ez diran lore
lirain-ederrak
nai-ituzu?
Ara, ba, ugari
zure biotzan
sortzen ta aunditzen
zaizkitzu».

Zeruratu zan
aingerutxoa,
ta nik, Amatxo
geroztik,
aren miñaz miñ
atera ditut
loreok biotz-
-mamitik.

Tori, Zuretzat...
Begira zenbat
maite zaitudan,
Amatxo...
Orain sorta bat...
Beste bein, Ama,
ekarko izkizut
gehiago.

OSTIRAL-SANTU

Egan dijoaz txio ta txio
enarak mendi-aldera,
ekaitz aurretik erori oi dan
odei beltzaren antzera...

Jaunak deadar aundi bat dagi
ta makurtu du burua...
Deadar-dagi lurrak, ta lotsaz
itzali da euzki-sua...

Ixil-ixilik menditik bera
enarak egan dijoaz,
arantza bana daramatela
bakotxak bere mokoaz...

Ixil-ixilik Gurutz-albotik
datoz biotz maitaleak...
Jaunai kenduta zenbat arantza
dakartzkiten, ai!, gordeak!

Nork euki leizken beren egoak!
Nork izan beren biotza,
beren ezti az eztitutzeko
Jaunan naigabe mingotza...!

AMONATXOA... ESKEAN

I

Erriko elizaren ate-ondoan
amonatxo bat dago egun osoan.
Buruan zapi beltza ta ille zuria,
begitan... itzalita bizitz-argia.
Esku dardaritsuaz beti eskean,
baña otoitza beti bere ezpañean;
otoitza ta irri-parra bere ezpañetan,
Jainko-maitetasuna, biotz-zañetan.

Berak esanda dakit bere bizia:
bizitza illuna, odei beltzez josia...
Zazpi semedun ama errukaltsua,
berrogei urte eskean, ta ogei itsua.
Senarra gaiztoa ta seme mozkorrak:
biotzean negarra, etxean zorrak...
Alaz ere otoitza, bere ezpañetan,
Jainko-maitetasuna, biotz-zañetan.

Geroztik ezin aztu amonaxoa,
geroztik ezin uka limosnatxoa;
geroztik dakit zenbat gure Jainkoak
maite ditun eskale onen gogoak;
geroztik dakit nola beazun-pean,
eztia arkitu neiken nai dedanean...

II

Erritik urrun, ixil-ixilik
kanposantua...
Antxe aztuta txoko batean
amona itsua...

Zurezko gurutz txiki bat baizik,
gajoak ez du:
ara negarrez oraindik iñor
ez zaio eldu.

Bai...! Eguzkia mendi-tartetik
sartu danean,
ikusi oi da noizpait apaiz bat,
obi gañean
auzpez jarrita, Zerurontz beira,
otoitz-luzean...

NEKAZARI GAXOA...!

Lurra goldetzen ari da
    nekazari gaxoa,
ta izerdiz ta negar-malkoz
    lurra bustitzen doa:
illun-illun arpegia,
    illunago biotza,
barruan sartuta dauka
    nunbait ezten zorrotza.

Aida Gorri...! Aida Motxa...!
    dio malko-tartean:
ta goruntz begik jasota,
    otoitz dagi noizean;
geldi-geldik baserrira.
    Beira dago bestetan...
Ai...! Bere naigabe-miña
    zorrotza da benetan...

Bere soroan erne da
erein zuan artoa,
baño iñun ikusten ez det
nekazari gaxoa.

Baserria ixilik dago,
larrez josirik lurra,
ta katea apurtu nairik
zaunga-zaunga zakurra.

Bertako amonatxoak
esan dit gaur goizean:
Seme zarrena il zioten
moroak gerratean...

Geroztik ez zuan onik
ez etxe t'ez lanean...

Bera ere, ai... naigabez...
il zaigu azkenean

BAI ERRI GAXOA...!

Castilla-aldeetik Euskal-Errira
natorren guzian,
naigabe illun bat sortzen zait beti
biotzan erdian.

Ai!, gure Euskera t'oitura zarrak
igesi dijoaz...
Bildur naiz laister ez ote geran
aztuko Jainkoaz.

Geok, Euskera t'oitura zarrok
uxatzen ai gera,
txori lapurrak garitik uxa
oi diran antzera.

Baña, zergatik? Zergatik ote,
ene Jaungoikoa?
Noletan ote nai degu galdu
gure izen zintzoa?

Euskal-Erria Euskerik gabe...

bai Erri gaxoa...!

Masti orritsu ederra baña...

matsik gabekoa,

Loretegian il eta agortu

dan iturritxoa...

GURE ERRIA

Basetxe zuri
ta alaiak an-or
muño ta ibar zabaleran,
an-or larrean
etzanda dauden
arkume zurien eran;

mendi goi-goian
laño tartean
arrizko artzai-txabola,
ta mendi-zear
su-gurdi beltza
ke ta garra dariola;

etxe pilla bat
alkarren gainka
eleiz-nagusi ondoan,
umeak egon
oi diran eran
beren amaren alboan;

nun-nai jauregi
eta tximini
luzedun ola lantsuak,
ta tximiniok
baño gorago
gure eleiz zarren buruak.

T'erriok zaintzen,
artzaiak bere
artaldetxoa bezela,
mendi sendoak
beren tontorraz
ortzea jotzen dutela.

MAITASUN-INDARRA

Nere amari

Bart arratsean izarretara,
ama, begira nengoan,
ta izar bat atzo bestetan baño
argitsuago zegoan.

Aren argi txit zoragarria!
Aren dirdits maitakorrak!
Urruti dagon semearentzat
bai dirdits osasunkorrak...!

Zergatik atzo, ba, ote zegon
argitsuago izartxo?
Zer dala-ta atzo aruntz begira
pozten zan nere gogoan?

Nolaz barruan nabaitzen nuan
atsegiñaren ezta...?
Maitasunaren indar goitarra,
biotz aulen sendakia...!

Orain jakin det, izarra beira
bart ni nengoen bezela,
nitzaz oldozten, izar berari
ama, begira zeundela.

Izar berari, ama, begira
naigabez, zauden gauetan...
bera izango da gure ezti-gaia
bion naigabe-neketan

POZ-AGURRA

Nere amari bere egunean

Artu, amatxo, artu gaur pozez
nere poz-agur gorria:
bertan su ta gar dijoakizu
nere biotz-su bizia.

Txikitandikan zugandik urrun,
an-emen, Jaunak nerama;
baña gaur nere biotza igesi
zuganontz doakit, ama.

Artu, zeorrek zere asnasez
piztu zidazun biotza:
bere su orrek urtuko al du
ai!, zure urtien izotza

ZERGATIK?

Bere ezpañetan Jaunak jarri zun
marrubi mardul-mardulenaren
gorria

ta algara alaia ta irribar gozo
beti zerion iturri bizi
bizia.

Bere bi begi urdiñ aietan
Andaluziko ortze urdiñaren
urdiña...

ta Murilloren aingerutxoen
antzera berriz, bere arpegi
sorgiña...

Zergatik bere biotz-barruan
inpernu beltzak jarri ote du
aiñ beazun beltz-zikiña...?

BIZITZ-MENDITARRA

Ebro-ibaiaren
ertzean nago
nere mastian etzanda
esker-aldean
Haro ospetsua
eskuira, berriz, Miranda.

Artaldetxo bat
an-or etzanda
ausnartzen nere ondoan:
ibaitik aruntz
su-gurdi beltza
bide zurian alboan.

Ebrotik onuntz
erri txiki bat
muñotxo baten gañean,
bere etxe zarrak
alkarren gainka,
eleizaren bazterrean.

Antxe bizi naiz
paketsu ta alai
baserritarren antzera,
nere etxetikan
eleizatxora,
mendi-goitik ibarrera.

Masti gazte bat,
ibai ertzean
badet neonek jarria,
mendian beste
zar bat ere bai
mats beltzez dana josia.

Etxe-alboan
baratzatxo bat,
baratzatxoan txabola,
uda-arratsalde
beroenetan
maite oi dedan kaiola.

Arzulo baten
upel bat ardo
otza, elurra lakoa,
ta mandioan
garagar, gari,
lur-sagar eta lastoa.

Artzaia naiz ni
ta artzaintzan nabil
orain iru bat urtean;
lareun bat ardi,
bildots, arkume
baditut nere mendean.

Ardi galduak
billatzen ekin,
sendatu gaxo diranak,
gaiztoenak jo,
goiz-goizetikan
eraman larrera danak;

Sakote zarra
zintzilik artu,
eskuan berriz makilla,
ta ibartik zear,
mendian gora
ekin otsoaren billa;

Arratsaldean
exeri lasai
mendiko zelai epelan,
edo ardiei
begira, egin
nere mastian zenbait lan;

Bestetan, berriz,
poz-naigabeak
bertsotan barrendik bota,
ala bat-batez
ardi motelak
esnatu txistoa jota...

Au bai bizitza
atseginkorra...!
Bakartasun paketsua...!
Bakartasuna,
zu zera Goiko
zorionaren kutsua!

Nolaz geienak
naiago dute
zu baño guda naspilla?
Zugandik urrun
nola dabilta,
gaxook zorion-bila?

Emendik jun zan,
or bean dago
gizon gaizkille-andurra;
pake izateko
guk aski degu
Jaunai diogun beldurra.

Txiro baña alai,
naikerik gabe,
beti Zerura begira...
Atoz, nerekin,
zorion-zale,
atoz, gaur nekin mendira.

Emen poz-eztiz
beteko zaitzu
miñez daukazun biotza;
mendi onetan
urtuko zaitzu
barruan dezun izotza.

Emen berriro
maiteko dezu
ia aztu zaitzun Jainkoa
t'entzungen dezu
poza darion
Aita Onaren mintzoa.

Jaun Onak bekit
urte askotan
nere bizitz menditarra;
ez da neretzat
or beko griñen
naikeri-itsaso zakarra.

AITONAK BERE ILLOBATXUARI

Menditik bera errira zoaz...

Gaxoa!

Egan egin nai utzirik kabi
beroa!

Egan egin nai t'oraindik motzak
egoak...

Zelako poza txorien etsai
gaiztoak!

Atoz, Garbiñe, atoz, niganontz,
laztana;
exeri emen t'entzun aitonan
esana.

Errira zoaz... maitasun billa
agian?

Etzera danen erregiña, ba,
mendian?

Udaberriko lore mardula
nun dago

jaiotiko lur gozoan baño
pozago?

Gaztea zera, ez dezu ikusi
ludia
sapelatz beltzez, suge ta piztiz
josia.

Egan bazoaz, sapelatza antxe
gañean,
t'oñez bazoaz, sugeak bide-
ertzean.

Ziñez gogorra dala badakit,
maitea,
barrengo amets jaioberriok
iltzea.

Bañan zuk azten baituzu zure
bularrez,
laister mendira, nigana zera
negarrez.

Iñoiz ez dezu, Garbiñe, ikusi
kaiean
itsas-ontzia sartzen ekaitza-
ostean?

Alaxe dator biotza ekaitz-
ondoan,
miñez josirik, pozarik gabe
gogoan.

Zer da atsegiña? Ordu bateko
eguna.

Ta zoritxarra? Negu-gau luze
t'illuna

Ta edertasuna, zer da, Garbiñe
maitea?

Egun bi diraun udaberriko
lorea.

Orra egia, naiz izan egi
minkorra:

autsa ta kea, gero eriotz
gogorra...

Ori, Garbiñe, ori da gure
bizia...

Zeorrek laister esango dezu:
Egia!

Orain ez, gero zure ametsok
barruan,
zoritxar aize beltzak itzali
orduan.

Amets-tartetik dakusulako
guzia,
orain zuretzat dana zorion ta
argia.

* * *

Zoaz, ba, zoaz, sartu zaiz erri
aundian:
zorion izan, zurea ez dan
kabian.

Zoaz bai, sartu pozez itxaso
nastuan...

Bañan kaierontz ekin, ai!, ekaitz
orduan...

JESUSEN BIOTZARI

*«Quis dabit mihi pennas
sicut columbae...»*

Egan dijoaz usotegirontz,
egan dijoaz usoak,
ta Zure Biotz-barrura doaz
maite zaituzten gogoak.
Beti irikita zabal-zabalik
usotegiko leioak...
ta Zure usotxo ego motz onek
ezin aruntz jo gaxoak...!
Ai!, onek ere, Jauna balitu
aiek dituzten egoak...!

Orduan, ziñez, lagako luke
errekaldeko zelaia,
ta ain maite duan oraingo bere
usotegitxo alaia.

Utziko luke, ziñez, alako
mirua dagon basoa,
ta paga-usoak bildu oi diran
mendiko iturritxo.

Amaika bider Zure Usoekin
abiatu da Zugana...:
Ai!, ler eginda bela bidean
gelditu bear, au lana!

* * *

Egan dijoaz Usotegirontz
egan dijoaz Usoak...
Ai!, onek ere, Jauna, balitu
aiek dituzten egoak...

ASISKO ESKALEA

Eskale bat zan: eskale baten antzera bizi
erririk-erri eskean;
t'eskale gaxo baten eran il, bere semetxu
eskale gaxo-tartean.

Baña, maitasun-usai gozoa beti darion
eskalearen izena,
urtetik-urte argitsuago, eguzkia lez,
ludi guzian barrena...!

Nolaz, ba, mundu aztukor ori ezin aztu da
Asisko Eskaletxoaz?
Noletan urte t'eunkiak junda, asetzen ez da
bere izen-usai gozoaz?

Mundu guziak zutik jarrita txalotzen zaitun,
ene Prantzisko mamia,
nola ixilik gaur egon ziteken ain maite zaitun
euskaldun olerkaria?

Zure oinpean mundua artuta, gurutz gogorran
josi zinduan Jainkoak...

Argatik zaude, Jesusen eran beartsuen zai,
beti zabalik besoak.

Maitasun-ezaz ia il-zorian zegoan, ai!, Zuk
ain maite zendun mundua:
eta il ez zedin, Jaunak garretan jarri zizuan
biotz-barrenean sua.

Argatik beti zure alboan goritzen ziran
izotz antzeko biotzak:
argatik beti zure aurrean lore biurtu
oi ziran arantz zorrotzak.

Gabetasuna zan zure emazte maitagarria
izakiak, zur'anaiak;
neke t'oñaze gaitzenak ere, zuretzat beti
atsegiñezko eztaiak.

Zure alboan, lore pollitak pozez dardaraz.
Kantari, berriz, txoriak...
Zu baño anai maiteagorik, ez dute ezautu
izar, illargi t'euzkiak.

Zu baño gizon maitagarririk, munduak berak
ez du ezautu bat baño:
maitasun-mallan, igo zera zu gizona emen
igo liteken garaño.

Argatik ez da zure izenaren dirdist bizia
gizalditan itzaliko:
Kristorekin Zu bat egin ziñan, ta zure izena
Kristokin dago betiko

Kristo gurutzan dakusdanean, Zu ere bekin
ikusten zaitut baturik.
Biok ai!, bizi nere barruan, nere biotza
maitasun-garrez urturik.

Zure neke ta naigabe gaitzez, gurutz-albora
ekarri zendun gizona;
orain otoitzez egizu ori, jakin dezan beiñ
an dagola zoriona.

Arren, begira, begi maitetsuz mundu eroai...
Kupitu Euskal-Erriaz...
Eror-zorian dagon Elizai, eutsi gaur ere
zure maitasun biaz.

Zuk eta Jaunak maite dezuten euskera ere
ara or doi-doi gaxoa...

Gaxoen lagun ai!, zeran orrek, beraren alde
agertu zure besoa.

Aita Prantzisko! begira azkenez maitasun biziz
zure olerkariari:

Zuk lez, eriotz anai maitea laztandu dezan
Zerura beira kantari.

Altzo 1926ko Urrillan

ITSASALDEAN

I

Itsas-barrura euzki gartsua
sartzera doa...

Dirdiska, berriz, sutan bezela
dago itsasoa.

Arratsak bere estalki beltzez
artu du lurra...

Oraindik ere mendi-goi-goian
dirdist elurra.

Kaiera dakar bultzaka aizeak
aiz-ontzitxoak...

Bertan negarrez kaiera beira
ama gaxoa.

Magal beroan illotzik dauka
alabatxoak

zuriz jantzita lore-tartean...
Ama gaxoa!

Ontzi-mutillak beltzez jantzita
bere aurrean:
zapi aundi bat beltz-beltza, berriz,
ontzi-gañean...

II

Itsas-ertzean ixil- ixillik
illen erria:
arrizko gurutz baten azpian
bere illobia,
lore gorri ta zitori zuriz
dana josia.

Ementxe datza neskatil garbi
maite-maitea;
lokatz-arteana iñoiz zikindu
ez zan lorea.
Zeruan dago... Ez egin negar,
irakurlea.

III

Ara, illargiak maiteki dirdist
dagi itsasoan...
Begira an, andre beltzez jantzi bat
itsas-ondoan.

Ara... Badator kanposantura
ama alarguna...
ai! arkitu du ber'alabaren
obi kutuna.

Obi-gañean negarrez dago...
Zergatik negar?
Zeru urdiñean begira dirdist
orrenbeste izar.

Ama gaxoa, zure negarrok
alperrik dira:
ara lziartxo, aingeruekin
izar-tartetik zuri begira...

ARTZAITXOA

I

Menditik dator artzaitxea
negar ta negar gixaxoa;
bildots ta ardiak bitartean
mendian goian jolasean.
Muñotan urtu da elurra,
t'eguzki-jantziz jantzi lurra,
zelaiak lorez josi dira,
guztiok igo nai mendira...
Eta negarrez artzaitxea
menditik bera nolaz doa?

Zer du gaxoak, zer ote du?
Ardi maitea nunbait galdu?
Ala bat-batez ardokian
otsoa sartu bart, agian...?

Ara... Euzkiakin bat-batera
bi artzaintxoen txabolera
bi aingerutxo zuri-gorri
egunabarran gaur etorri,

ta gaxo zegon artzaitxuak
ikusi ditu aingeruak,
ta iruok egan egiñez
igo Zerura atsegiñez.
Ez izan nunbait ludia
aingeruentzat egokia...!

Menditik dator artzaitxoa
negar ta negar gixaxoa...
Bestea, berriz, artean,
aingeruekin jolasean...!

MALENTXU

I

Malentxu ederra alaiki
gurasoekin bizi zan
basetxean.

Ura lako langille bat
artuko zuten amaikak
bere etxean.

Igande ta jai goizetan
bere amakin jeisten zan
eleizara,
ta meza entzun ondoren
pozez bere amatxokin
mendiara.

Baña beñ amari dio:
«Ama, errian zein ongi
bizi dian;
gu baño obeto bai noski...
Gu beti lanean zelai
ta mendian».

Au entzun-eta, aitonaren
begi legor zar aietan
zenbat negar...!
Ama diru-zalearen
ezpain gazteak osterara,
irri ta par.

II

Il zan aitona ta jun zan
errira Malen ederra
diru billa.
Baña amak etzun dirurik
jaso, ta gañera galdu
neskatilla.

AURTZO BATEK MARIARI

Lore zalea zera,
ene Amatxo?
Orra, bada, zuretzat
iru sortatxo:
iru sortatxo txuri,
gorri ta ori...
Zuretzat bildu ditut...
Amatxo, tori.

Zuretzat oiek biltzen
zelaitik-zelai
ibilli naiz gaur, Ama
pozez eta alai:
t'ederrenak artuta
nator Zugana...
Beroikin artu nere
muiñ ta laztana
Loretxu oiek ortxen
zuri begira
beti egon, ta pozez
ortxe ilko dira...

Loretxu bat nai nuke
izan nik ere,
ez eiteko Zugandik
alde beñere.

Gaizto asko omen dira
bazter oietan...

Beti maiteko zaitut
nik bai benetan.

Zurekin bizi beti,
beti Zu maite...

Nere Ama kutuna
beti izan zaite.

Gaurtik, Ama, zuretzat
nere bizi-tza,

Zutzat nere biotza
et'erior-tza

ITXAS BAZTERREAN BIZITZA TA ERIOTZA

*Euskal-Esnaleak, 1923gko. sariketan
lenengo sariz saritutakoa*

Eguzkia iya illean
itsasoai musuka...

illunabarra...

Aitzak itsas-ertzean
astindutzen, orruka
itsas zakarra...

Txistuka eldu dira
arrai biziz beteta
itsas-ontziak...

Ori poza! Begira
kaian dantzan ume ta
gazte guztiak.

Kai bertatik orduan
lurrin-ontzi artoa,
jendez beteta,
txistuka, illun zijuan,
amets beltz bat lakoa,
Ameriketa.

Negarrez kai-aldera
zuzendurik begiak
ontzi gañean...
Baña ontzia aurrera...
Deadarka guziak
itsas-ertzean.

Ara, ontzi artoa
sartu da su ta garrez
itsas nasian...
Etxera andre gaxoa
kai-aldetik, negarrez
bide guzian.

Bestetzuk bitartean
kaian t'ontzian alai
dantzan t'ojuka...
Eguzkia iya illean
gorri-gorri itsasoai
azken musuka...

* * *

Ori bai bizitzaren
antza samiña...!
Bizitzari musuka
eriotz miña...!

Biotzaren kaiean
atsegiñ-ontzitxo
sartzen danean,
itxaropen arroa
kaiatik arratsean
igesi doa

Zalekeri ta ametsez
beterik doa...
Urrutira ta gabez...
Ontzi gaxoa!

Biotzaren kaian
gero iskanbilla
gogoa irten danean
atsegiñ billa...

Ta bitartean, berriz,
egi zorrotza,
bizitzari musuka ai!,
eriotza...

ERRENDERI, NERE JAIOTERRIARI

Erreterria, nere aurtzaro zorioneko
seaska kutun-beroa:
nere barrendik biotza igeska gaur zuregana
pozez urturik dijoa.

Pozez urturik bertsoz jantzita egan dijoa
zuri agur egitera:
pozaren pozaz bidezkarria jaioterrira
itzuli oi dan antzera.

Aspaldi ontan, osto igar baten antzera, Jaunak
Zugandik urrun narama:
baña ni zutaz aztu baño len, bere semeaz
aztuko litzake ama.

Aurra nintzala, zuri begira, oartu nitun
bertsoetako gogoak:
argatik beti, lotan zaudela, kanta oi ditut
zu zaintzen, nere bertsoak.

Umetandikan biotz-erdian irarrita antxe
daramat zure irudia,
nekin jaio ta nekin ilko dan oroigai kutun,
irudi illezkor-garbia.

Atoz, begira nigan dirdiraz dagoan zure
irudi eder-sorgiña,
ama langille beti gaztea, pitxi polita,
Oiarsoko erregiña.

Lanean ekin. Zure erraietan bizmen berriak
jarriko dizkitzu lanak,
ta zure sabel zarretik, berriz jaioko dira
seme ospetsu laztanak.

Ekin lanean. Bañan otoitzez lana igurtzita,
bidali zuzen Zerura...
Izan betiro Eliz-Amaren zaitzalle zintzo,
fededun euskaldun ura.

Arren, ez aztu, maitasun-musu baten antzera,
irarrita bekokian,
guraso zarrak utzi zizuten beren izkuntzaz
beren eriotz-aldian.

Izkuntza ori zurea da-ta, zure koroiko
pitxi bikaña dezu-ta:
zure obenez bera iltzen bada, betiko dezu
zure izen ona galduta.

Ara, an, arrizko esi-gañean ego-zabalik
zur'aingeru zaintzallea,
andik ezpata dirdiratsuaz adi-erazten
jo bear dezun bidea.

Erri maitea...! Piztu, ba, piztu zure barruan
itxaropenaren sua...
Ez ote dezu, antxen urruti ekusten zure
izar onaren kiñua...?

Aurrera. beti...! Matxin, Isasti, Zabalbide
ta Ugarten ama lerdena...

Oraindik ez da zugan agortu Tripoli eta
Orango zure kemena:
oraindik badu seme argiak egin-azteko
zure sabelak almena...

Izan, ba, laister Gipuzkoako koroigañeko
pitxi dirdiratsuen

UMEZURTZA

I

Umezurtza atez-ate
dabil eskean...
kanposantura lota
doa gauean...!

Elurra mara-mara
goiko mendian,
elurra mara-mara
egun guzian.

Artzaiak artaldea
sartu etxean,
goian txabola utzirik
elur-tartean.

Sutondoan otoizka
dago amona,
ezpañan pipa zarra
duela, aitona.

Otzez dardaraz doaz
mezara andreak
otzez dardar lanera
doaz gazteak.

Ta umezurtza atez-ate
dabil eskean...
Kanposantura lota
doa gauean...!

Etxe-txoko berorik
ez omen du nai;
kanposantuan naigo
otzez ta ernai.

Gauero illobi baten
gurutz-alboan,
norbaitekin izketa
ezti-gozoan.

Gurutz orren besotan
nai loak artu,
t'eguzkiak musuka
bertan esnatu.

II

—Ez dator umezurtza
geigo eskera,
gure erritikan jun da
nunbait bestera

Zulogillea, nun da
eskaletxu ura?

—Mutiko umezurtza?
jun da zerura.

An, bere amatxoren
obi-gañean
illotzik arkitu det
elurtartean.

Ta antxe lurperatu
det aman obian,
berak beti egon nai
zuan tokian...

III

Sorbaldan atxurrakin
errian bera
dator zulogillea
etxe-aldera:

Kantari ta txistuka
dator bidean,
bañan sarritan dio
bere artean:

Mutil gaxoa...! Ez du
elurrak il, ez:
berotasunez il da,
maitasun-miñez.

* * *

Errian zabaldu da
berri gaiztoa...
Gurasoak diote:
seme zintzoa...!

ARTZAI-NESKA

*Argiaren 1927an
sariketan saritutakoa*

I

Eguzkia badoa
mendi-tartera:
mendi goiak gorritzen
ta illuna, beera.

Dilin-dala artaldea
ibartik gora...
atzetikan artzaiak
eta artzañora...

Or datoz artzai-nausi
ta morroitxoak;
nagusia galdezka
mutillai doa:

«T'ez al dek beserri bat
bertan ikusi...?»

—«Ura bai baserria,
ziñez, nagusi.

Ibaiaren alboan
antxe be-beeran,
ura edaten dagon
ardian eran.

Ango baratz, sagardi,
baso ta lurrak...!
Ango bei eta idiak
t'eize-zakurrak...!

—«T'ez ote dek ikusi
antxe larrean
artzai-neska eder bat
ardi-tartean?

Auxe zero artako
izar argia,
auxe neretzako dan
ezti-ontzia.

Laister nere erregiña
izango dana,
nere biotz barrengo
kutun laztana...»

Itzok entzunda ixilik
morroi zintzoa;
mara-mara dario
negar-malkoa.

Gero zotinka dio:
«Ene nausia...
itzali da ango zure
izar argia.

Neonek atzo bertan
ikusi nuan...
Artzai beltzez jantziak
bere inguruan.

Bera... zuriz jantzita
an, atarian...
Antxe illotzik, zerraldo
zuri-zurian...!

Aingeru-arpegia
eta irri-parrez...
Artzaiak inguruan
berriz, negarrez...»

II

Baserrira ariñ-ariñ
doa nausia...
Nork itxi biotzean
daukan zauria?

Dilin-dala artaldea
ibartik gora...
atzetik illun morroi
eta artzañora...

Eguzkia sartu da
mendi-tartean;
Odei eta mendiak
odol-antzean...

EUTSI ESIARI

*Nere adiskide Etxegaraitar
Bonifazio jaunari*

Nere arrizko mendi-txabola barreneraño
eldu zan zure irrintzia:
pakezko irrintzi, dei maitetsua, euskaldun-biotz
on baten oi u bizia.

Ai!, nik al banu zure dei ori nere asnasez
bertso auetan indartu,
t'odol biurtu, t'euskaldun danon biotz-barruan
garra dariola sartu...!

Euskal-semeak...! Euskerik gabe nola liteke,
noletan Euskal-erria?
Zertako degu gure basoko zugaitz-gañean
txoririk ez dun kabia?

Ez al da izkuntza geren aitonak joan baño len
eman ziguten musua,
ta aiekin beti alkartu eta lotutzen gaitun
maitasun-laztan estua?

Geren aitonak ta gure Erria maite ditugu
nolaz, ba, maite ez euskera...?

Gerok, gure eskuz ustekabean gure illobia
ai!, egiten ari gera.

Euskera ill-eta, gure izatea ta izen garbia
eroiko dira illundira;
arrizko esi-gañeko lorak, arrek lur jota,
lorak be, lur jota dira.

Euskaldun danok, alkar artuta, eutsi daiogun
esiai eroi baño len...

Euskaltzaleak...! Jun atez-ate euskaldun danoi
beren biotzak eskatzen;
ta egin dezagun danon biotzez biotz aundi bat,
euskal-biotz bat lenbailen...
Ta alare esia eraitzen bada, bere azpian
danok pozez il gaitezen.

Altzo, 1928

SPES UNICA

Kalbarioko menditik bera
jende taldea
ixil-ixilik dijoa...

Goian negarrez lau emakume
ta gurutzea...

bertan illotzik Jainkoa.

Zugaitz donea, Maitasunaren
iges-lekua,

Altsuaren garaipena...!

Zugan zintzilik illotzik dagon

Frutu santua

bizitza da ta kemena.

Zu bai benetan gizaldientzat
eskutukia

Zugaitz betiro ezea...!

Samiña zera... ta biotzentzat
zera ezta:

aula... ta indarrez betea;

illotza zera... ta animarentzat
zera bizia,

zorion-poza ta ustea.

Aurra nintzala, zure oñetan
jartzen niñuan

nere amatxo santuak:
ortxe lenengoz, zure oñetan
entzun nituan

Artzai Onaren txistuak

Gazte nintzala, nere alboan
griña piztiak,
orruka nituenetan,
zeuk, zeuk bakarrik eusten niñuzun,
indar berriak

pizturik nere zañetan,
ta zeuk sendatu ekaitz ondoren
nere zauriak

barkamen-ur eztieta.

T'olio santuz igurtzitako
nere eskuetan,

Zu, gaur, nere poz bakarra:
zu, gaur neretzat magal beroa,
t'ezbearretan,

ezti-kutxa zerutarra.

Zugaitz donea...! Sendoro sartu
zure sustraia

nerere biotz barrenean:
eriotz-arte neretzat izan
    izar alaia
bizitz-aldiko gauean:
izan, arren, Zu, nere poza ta
    nere ezti-gaia
eriotz-ordu latzetan,
ta nere azken begiratua
    eta azken naia
artu zure magalean.

1929ko Aste Santuan

AIZKORRIREN OÑETAN

*Ariztimuñotar Joxe,
apaiz jaun agurgarri,
mixio-zale jakintsu ta beroari.*

*Euskal Esnaleak 1927gko,
sariketan saritutakoa*

Nere bidean itxaropena lagun dedala
eldu naiz zure oñeta,
amets alaiatz nere burua, biotza, berriz,
eresi gogoz beteta.

Aspaldi ontan beso-zabalik ne'zai zeundela
badakit ziñez, Aizkorri:
bañan bideak illunak daude, eta bakarrik
ezin ninteken etorri.

Illundu dira Euskalerriko bide guziak...
ez degu goian euzkirik:
auts-bean dago biotz-su-garra, ta itxaropena
ez degu beste argirik.

Alaitu zaitez, ene biotza, t'ekin kantari
guziok lotan daudela,
ollar arroak ernai ta tente gauan erdian
ekin oi duan bezela.

Gauean gaude, ta agian iñork, iñork ez ditu
entzungo nere bertsoak...
Ez ote ditu noizpait egunak zabalduko, ba,
guganontz bere besoak?

Baña illunpean, ai!, bizitzeko jarri bagaitu
Jaun onak Euskalerrian,
entzun zuk beintzat, arren Aizkorri, t'euki gordeta
zure biotzan erdian.

Euki or beste gure asaben kondaira zarrak
dauzkatzun kutxa orretan;
t'orduan ziñez nere bertsoak biziko dira
zu bizi zeran urtetan.

Zurekin bizi...! Olerkarian biotzarentzat
au bai atsegin ezta!
Ai al baneza nere izen ilkor onekin batu
zure izen altsu-bizia!

Bañan, ai!, ezin... Laister bertso ta bertsolaria bota dituzte il obira...

t'orduan emen izan naizenik, zenbat euskaldun, zenbat oroituko dira...?

Bañan, aizkorri, ez du ajolik: izan zu beti Euskalerrien zaindari, t'euskal-odola nere zañetan bizi-artean, ekingo dizut kantari.

Zu zera eta gure ipui zarren gordelaria, euskal-oituren txokoa, eta negarrez igesi doan gure Amaren maitasun-estalpetxo.

Zu zera atsegin poz darioten Maitagarrien pakezko gorde-lekua; zure basotik atera oi da txistu t'orruka gure Basojaun altsua.

Nork daki, zuk lez, noiz eta nundik etorri ziran onuntz Aitoren semeak?

Nork, zu bezela, Euskalerriko asele ta ipui iñoiz idatzi gabeak?

Ortxe zeunden zu arro ta trinko, Erromatarrak
emen sartu nai zutela,
orain zauden lez, elur-koroiaz koroaturik
Euskal-Errege bezela.

Zure erraietan daude idatzirik Lekobide ta
Leloren egintza-otsak:
zuk dakizkitzu Jaun Zuriaren guda-mutillen
birau, irrintzi ta aiotsak.

Zure begiak negar samiñez ikusi zuten
Zararen dollorkeria;
t'Oñaz-Ganboen anai-arteko gorroto beltza
t'odol-ixurtze gorria...

Zure buruan daude dirdiska gure Erriaren
egun alai ta mingotzak:
argatik ainbat maite zaituzte Ama maitedun
olerkarien biotzak.

Argatik zure asnas bizkorraz pizten da emen
auts-pean dagon kemena,
ta argitu oi da biotz-illunan, ortzargi baten
euskaldun itxaropena.

Euskalerriko ortze illunean sortu baizaigu
izartxo baten dirdira...

izar-kiñuok, egun-urratze alaitsu baten
igarkizunak al dira?

Zeruan dagon zure buruak dakike, ziñez,
euskaldun etorkizuna...

Esan, Aizkorri: euskerarentzat Euskalerrian
noiz piztuko da eguna?

Egun argia...! Mendi-ostean urrun, ai!, urrun
dakusdan amets xamurra...

Artu, bai, artu jaio baño len, biotz-biotzez
gaur damatzudan agurra.

Ai!, baña noizpait beren semeak ilko balute
Euskera beren etxean,
lotsaren lotsaz sartu, Aizkorri, sartu betiko
zure burua lurpean...

Euskal-mendiak...! Ez, ez egon zutik Ama il duten
erri gaiztoen aurrean...

Altzo

ANTZEKIA

Nere biotz-barruan, baratzatxo bat daukat,
zitori bat bertan:
zitori au nik beste lore ederreneak baño
maitego benetan.

Arrosa zuri-gorri jaioberriak ere
badauzkat baratzan:
ementxe lore-ezarik ez degu izango, noski,
datorren Maiatzan.

Jaunak bekigu garaiz, orain-arte bezela,
euri t'eguzkia,
guzien zoragarri, ziñetan izan dedin,
nere zitoria.

Usotegi bat ere, aspalditik badaukat
nere baratzean:
bertan Uso zuri bat, beste usorik ez det nai,
nere biotzean.

Uso onentzako nai det, usotegi osoa,
baratza guzia,
t'onentzako bakarrik, ainbeste maite dedan
nere zitoria.

Ez zaite, ai!, bertandik iñoiz, iñoiz aldendu,
ene Uso maitea:
gaurtik beti izan zaitez, Zu bakarrik bertako
Jaun eta Jabea

Usoa uxatu nairik, baratza-alboan dabil
gau t'egun etsaia:
ez daki berak nunbait, aingeru bat detela
nere baratzaia.

Ene baratzai ona! Eskutatik ez utzi
ezpata zorrotza;
zitoria ta Usoa galdu baño, naigo det,
naigo eriotza

NERE AURTIXOA

I

Seaskatxo polit bat
badet nere etxean,
ta Aurtxo Jesus eder bat
seaska gañean.

Beti Zerurontz beira
ditu begitxoak,
goruntz jasota beti
bere besotxoak.

Pozezko irripartxo bat
beti ezpañetan;
bere ointxo zuriak
beti jolasetan.

Oñetan muiñ-eginda
jun oi naiz etxetik:
muiñ berogoik ez da irten
nere biotzetik.

Etxera bezin laister,
seaskara noa:
ta Aurtxoantzat lenengo
nere muiñ beroa.

Betzat oerakoan
muiñ azkenekoa,
jeiki orduko, berriz
betzat lenengoa...

II

Atzo negarrez arkitu nuan
bere seaskan Aurtxoa...
Negar-sotinga egon zitzaidan
egun osoan gaxoa.

Zer dezu, Jesus, nion negarrez,
nork egin dizu pupua...?
Ez egin negar... Esan, ai!, arren,
zerk zauzkan naigabetua...

Bagi maitetsuz begira niñun,
t'erantzun zidan negarrez:
«Nere Mexico kendu didate
nere albotik indarrez...

Berriz nerekin ikusi arte,
noletan egon ni parrez...
Otoitz, Kristauak, otoitz ta negar...
Otoitz, danok biotz-garrez...!»

Altzon, 1927gko Eguerrietan

ATOZKIT, JESUS

Maitasun eskean, eskale antzera,
gau t'egunez dabil atetik-atera
Jesus maitalea,
maitasun-zalea,
gure zoriona
besterik nai ez dun, gure Aita Ona.

Neonek neguko arrats otz batean
leiotik ikusi nuan ate-ertzean.
Bere ille guzia
elurrez josia...
Dardaizka, baña zai
atea irikiko noiz ote zan ernai.

Ikusi ziñudan. Ama-zai gosiak,
egon oi diran lez kabian txoriak!
Ikusi ziñudan!
Geroztik zer dedan
ez dakit, maitea,
beti zai noiz joko dezuan atea...

Eta iriki nion: au nere zoruna!
ta orduan jun zan etxetik illuna,
ta antxe su-alboan
itz-egin ondoan
laztandu niñuan
eta lo artu nun Beraren kolkuan.

Ura lo ezta! Ura bai arratsa!
Lur-atsegiñak, ai!, diraden lokatza!
Ura maitasuna!
Ura bai zoruna!
Biotzean miña
gero uzten ez dun zorun ta atsegiña.

Atozkit berriro, atozkit, Maitea!
Oroitu nitzaz ta jo nere atea.
Geroztik leioan
nago Zure usmoan
an datorzenetan
Zure iduria noiz ikusiko detan.

Atoz, emaidazu orduko ardoa,
ogi eztitsua ta musu beroa;
Berriz besarkatu,
Zurekin ni batu,
lorea bezela
ai!, lekaro onetan ilko naiz bestela.

Atozkit, ba, urtu da bideko elurra
ta etxean bada naiko jan t'egurra:
piztiak jun dira
igesi mendira:
baratzan ostera
jaio dira lorak igazko antzera.

Atozkit...! Atozkit...! Bestela Zu billa
jungo naiz eskuan artuta makilla
basotik-basora
ta ibar-betik gora
artzaia bezela,
ezin niteke-ta bizi, Jauna, onela.

Atoz! Geigo ez det naiko beko loia
baizik izan zure jopu ta morroia
ta saririk gabe
izan Zu ne'Jabe.
Morrontza zoruna
azkatasun oro ematen dezuna!

Eguna Zu gabe netzat da illundia,
Zu zera-ta nere begien argia.
Atozkit, maitea,
Jo nere atea,
Lorea bezela
Lekaro onetan ilko naiz bestela.

ARALAR

*Euskal-Esnaleak 1927gko,
sariketan 1. sariz saritutakoa*

*Naparroako «Euskeraren adiskideak»
deritzaion bazkunari*

Bizitz-bideko autsez t'odolez josirik dator
olerkaria zugana:
artu, ba, pozez, biotz-negarrez, ai!, bustitako
bere muñ eta laztana.

Negarrez zaude... Biotz-muñean nabaitu dizut
oñazearen eztena,
ta ara, banator, zurekin negar egin naiean
Euskal-Erritik barrena.

Ai! Zaude ixilik... Badakit-eta zergatik negar
dagiten zure begiak;
gure mendien espak aditzen, umetandikan
badaki olerkariak.

Badakit nik noiz agur-dagitzun pozez urturik
zuri Ernio altsuak,
ta noiz negarrez biok zaudezten laño beltz-pean
lotsaz sartuta buruak.

Bai, zaude ixilik... Nik euskaldunei esango diet
zure naigabe zorrotza,
t'orduan noski euskaldun onak adituko du
zure deadar mingotza

Euskal semeak...! Entzun gaur arren, entzun ta aditu
arretaz nere bertsoak...!
Gure Aralar negarrez dago... ta aingeru Migel
lotsaz bildurik egoak...!

Zenbat oroipen alai eta illun piztu oi diran
emen, biotz-barrenean...!
Euskal-Erriko Edesti dana bizirik dago
oraindik zure gañean...

Oraindik ere dirdist-dagite belar-gañean
Goñiren malko gartsuak;
oraindik ere entzun oi dira guda-mutillen
irrintzi ta asnas-estuak...

Ta... nor ote da erritik-erri, basotik-baso
Aralar-mendi-burura,
bide osoan negar ta negar antxe datorren
atso agurgarri ura.

Alarguna lez beltzez jantzia, makil sendoa
bere esku dardaritsuan...
Doi-doiez dabil... bañe almen-garra, sutegian lez,
pizturik dauka barruan.

Bere aurretik, otso-antzeko Baso-jaun beltza
bide osoan alaka...
Bere alboan, elur antzeko ega luzedun
Maitagarriak egaka.

Erregiña da... Bañan ez dauka koroï ederrik
bere buruan gaxoak...
Bazeukan, baña... Kendu diote, ta iñork bestek ez,
ai!, bere seme gaiztoak...!

Oraindik ere bere semeok, beren erritik
bota nai dute gaxoa...
Ta aien igesi, bere jauregi danak utzita,
mendi-goïeta dijoa.

Auzpez Migelen aurrean dago goruntz jasoaz
negarrez bere begiak...

Geroztik daude, Migel naigabez, negarrez berriz
Euskal-Erriko mendiak.

«Ama Euskera, ene kutuna, —dio Migelek—
txukatu zure negarra...

Zoaz errira, t'euskaldun onak adituko du
gaurko nere deadarra.

Zoaz errira... Jaunak biotzez maite zaitu-ta,
maite du-ta zure Erria:
berriro zoaz semeengana, ni izango naiz-ta
gaurtik zure Zaindaria».

* * *

Agur eta agur Naparroako anai maiteak:
zuentzat nere txaloak;

Aurrera... ekin, anaiak batzen ta Ama onari
txukatzen negar-malkoak.

Erririk-erri anai guziok batu t'eraman
Euskeraren magalera.

Ez utzi Ama maitasun billa aterik-ate,
eskale batean antzera.

Euskal semeak...! Guziok batu, t'eutsi Euskerai
gaxoa il baño lenago.

Jainkoak nai du...! Ta Aingeru Migel ezpatarekin
gure bazterrean dago.

NERE LAGUN-ZAR BATERI

Nitzaz osoro aztuta zaude...!

Badakit benetan:

ez dit ajolik, t'ez nau orrexek
arritzen, ziñetan.

Aurtzarotikan izango giñan

aizkide kutunak;

gazte giñala lotu ginduan
alkar-maitasunak...

Ta uskeri batez, lagun-zar, orain

gizonak general,

nigandik zure biotza aldendu
umeak bezala...!

Ai!, maitatzeko, alkar ezautu

behar da lenago:

Erleak, lorak ezautu-ezik,
eztirik ez dago.

Ez dezu nunbait, ezutu nere
barruan dagona...

Agun, lagun-zar...! Nigandik urrun,
izan zoriona.

Ateetan daukat beste lagun bat,
benetan laguna,
munduan norbait kutunik bada,
Bera, bai kutuna...!

Indartuko nau goizero Bere
Aragi t'Odolaz,
t'ez gaur, ez bihar, iñoiz aztuko
nitzaz ez da iñolaz.

Baña nigana berriz bazatoz
maitasun eskean...
beso-zabalik emen naukazu
Jesusen aurrean.
Gorrotorikan ez da jaiotzen
apaiz-biotzean

GUSTAVO ADOLFO BECQUERRI

Bere «Rimas» liburua irakurri ondoren

Eguzkiraño ega-eiteko ega zendoaz
etorri ziñan lurrera,
mendi-buruko arkaitz-gañean kabia daukan
arranoaren antzera.

Bañan, ai!, goian egan-ein baño, naigo izan zendun
lorez-lore ementxe beran,
loretegian loretik-lore an-or dabillen
mitxirrika baten eran.

Argatik zure bertsoak, Becquer, mitxirrikaren
egoen antzeko dira:
polit-ariñak, bañan, ai!, autsa, mitxirrikaren
ego-autsaren dirdira.

Bañan ez dute zure bertsoak biotza usteltzen
Campoamoren antzera:
zure bertsoak, loreak dira, ta arenak, berriz,
lore-tarteko sugera.

Zoritxarraren beazun-miña edan zenduan
maitasunaren besotan:

ta zure miña, zure negarrak, biotz osoa
irauli zendun bertsoan.

Ta zure egoak, ego ariñak, erre zenitun
maitasunaren garretan,
t'egan-eiteko kemenik ezta, erori ziñan
bideko lokatz tartetan.

Antxen negarrez egin zenitun oraindik ere
negarrez dauden bertsoak:
argatik ainbat atsegin zaizkit, ta irakurtzean
ixurtzen ditut malkoak.

Bide zuzena galduta askotan ibilli ziñan
zorionaren usmoan,
bañan ez zendun zorionaren asnas gozorik
nabaitu zure ondoan...

Goiko Jaun onak orain eukiko al-zaitu, Becquer,
zorionaren kolkoan...!

GU DA-OND OREN

Atozkit, semetxu, atoz amatxoren
magalera,
nere zoriona, nere poz-eztia
zu bai-zera.

Aizea txistuka; leioak astintzen
kazkabarra;
otz ene biotza... etxean izanik
su ta garra.

Elur ta illunpeak estali du ibarra
ta mendia:
nere biotza, elurretan dagon
illobia.

Orren gau illuna! Nere biotz-gauen
irudia!

Egunik ez netzat... Gudan il zan nere
eguzkia!

Guda! Ez dakizu, ene seme, zer dan
gudatea.

Ez dakizu zer dan aitaxorik gabe
gelditzea.

Argatik dagizu par ta poz-irrintzi
jolasean:
ezautuko dezu, gaxo orrek, nagarrez
asitzean

Jolas, irrintzi, par, seme, egikezu, ba,
bitartean:
egizuke orain zure amatxoren
magalean.

Jolasok agian senda lezateke
nere miña.
Atoz, egizu par, irrintzi ta jolas
ba, sorgiña.

Atoz, nere arrats illunetako izar
pozgarria:
poztutzeko aski det zure begien
dirdaria.

Atoz, maite ori, estutu nazazu
zure eskuaz,
piztu iya itzali dan nere gar au zure
biotz-suaz.

Zugandik bizitza, ai!, iges dijoakit
beraganuntz,
egoak azita, txoriak dagin lez,
dagi goruntz.

Seme, zuk lotuta eutsiko dioza
bai, lurrean;
ta agian kabia egingo du zure
biotzean.

Bera jun ezkeroz zu alargunaren
poz ta alaia,
maite, zu bakarrik, nire naigabeen
ezti-gaia.

Atoz, ba, atoz, maite... Onela... Orain pa
amatxori...
Sutan burnia lez, jarri zait biotza
gori-gori.

Au nere zoruna! Eguzkia agertu
ozkarbian.

Bañan, ai!, ez da urtu oraindik elurra
illobian.

Bañan urtuko da: zure begi oien
argi-izpiak
laister beren beroz ernazi ere bai
an liliak.

Guzia orduan izango da, seme,
poz ta alaia.

Gau illunarik ez, eta udaberriko
lere-usaia.

Bañan, ene maite, zergatik dagizu
orain negar...?

Amatxokin zaude... Ez negarrik egin...
Egizu par.

Baña aurtxo gaxoak negar amatxoren
magalean.

Ta negarrez loak artu zuan bere
egal-pean.

Ta lurrera eldu zanean uda alai
ta gozoa,
kabia utsik zegon... eta umezurtza zan
aur gaxoa.

Comillas (Santander)

BIOZKADAK

Loretegian sartu nintzan bein
udaberri-goiz batean,
ta arrosa gorri mardul-mardul bat
zegoan lore tartean...
Intza-tantozko koroi ederra,
dirdizka buru-gañean...
Arro ta tente, zoragarria,
erregin baten antzean.

Erregin baten antzean zegon
arrosa mardul arrosa,
nere beatzez ebaki nuan
ta il zan negarrez gaxoa.
Usaitu nuan asetu arte
bere usaiaren gozoa,
ta zubi-goitik ibai-gañera
bota nuan loretxoa.

* * *

Etxe-aldera pozez nijoan
bitartean,
odol-iturri bero bat neukan
beatzean...
Orra, or bizitz-lorategiko
baratzean
gerta oi dana, poz-atsegiñen
ondorean;
oñaze-iturri ta arantz zorrotzak
biotzean.

GUDATEAN

ALARGUNAREN NEGARRAK

Guda dala-ta besoetatik
kendu didate semea:
kendu didate, baña noiz berriz
ikusko ote det maitea?

Gudarontz asko joan oi dira
ta gutxi andik etorri:
guda-ekaitzak bota, ai!, oi ditu
uda-azkenak ainbat orri.

Pozarik ez da nere etxe ontan,
alaiak iges-egin du:
emengo esku zana aldendurik
gaxook zer dagikegu?

Lengo basetxe zuri alaia
beztu ta txartu da, ziñez:
negar-dagila dirudi, *bera*
ez datorrela-ta miñez.

Or dabil motel-motel zakurra
gure baserri inguruan:
goseak berriz ia jan ditu
abereak ikulluan.

Sasi ta larrez josirik daude
landa, zelai ta baratza:
nun-nai dakuste nere begiak
nere min beltzaren atza.

Udaberriko lore t'euzkiak
ezin poztu ne'biotza.
Semea il bazait, nere esti-gaia
izango da eriotza.

Nun ote zaude, maite...? Agian
lotan elurran gañean...
Zure amari agian deika
zauri ta illotzen artean...

Agian... ene, ai!, utzi dezu
betiko ludi gaiztoa...
Oroipen txarroi, nigandik iges,
ez mindu nere gogoia.

Laister bukatuko omen da guda...
laister badatorkit, beraz:
laister orduan poztuko nazu
zure abesti minberaz:

Berriro zure begi-argiak
argituko dit gogoa
Zuk dakarkezu kabi ontara
berriro ogi ta beroa.

Mirentxu beti zure galdezka
etxean daukat negarrez:
argizaia lez urtzen ari da
gaxoa maitasun-garrez.

Ots-dagizute landa-zelaiak,
ots-deadarka abereak:
alarguna lez beltzez jantzita,
ots-dagizu basetxeak.

* * *

Egia da, bai, bere berririk
ez dedala aspalditxoan...
Baña lanaren lanaz betarik
etzun izango oraingoan.

Seme gudari gaxo laztanoi,
nun, nola ote zauzkate...
Gudaka gaitzak egun abetan
izan dirala dasate...

Mirotz zitalak nere kabitik
ostutako umetxoa,
edan ote du zure odola,
nun ote zauzka, gaxoa?

Gau t'egun nere biotzan dakart
kezka latz aben ekaitza;
biotz gaxo au jo ta zatitzen
itsasoak lez, arkaitza.

Kupitu, arren, nitzaz, Jaun Ona,
beira nere miñ zorrotza...
Kupiru nitzaz, bestela atera
nere barrendik biotza...

LORETI

Lokatz zikiñez josirik zegon bidetik
zikindu gabe nai zun igaro Loretik.
Lokatz-gañean an-or arriak ba dira,
«noan pilliki lokatz ta arriai begira»
esan, ta arturik bere eskuetan makilla,
abiatu zan zorientasunan billa.

Amets gezurra... Zeru bidea, ai!, utzita
noruntz dijoa zerutar uso pollita...!
Egak izan-ta, zergatik egan ez egin?
Lokatz bide au, noletan zaio atsegin?

Ator gugana... entzuten nun bide ertzetik...
Ator...! zioten bideko lokatz tartetik.

Erantzun gabe, alde egin nuan mendira,
ta antxe egon nintzan pozez Zerurontz begira;
An ere laister jakin genduan berria:
«Etxean dago Loreti loiez josia».

Ara menditik orduan nere biotzak
zuzendu zizkan itz ezti baña zorrotzak:

Agur, ene illobatxo
Loreti maite;
ziñez zoriontsua
beti izan zaite

Zorionik —diozu—
emen ez dago:
ez unan, ai!, esaten
ori lenago.

Zorionik ez zegon
lokatz-bidean.
Badakin nun zegonan?
An, gurutzean.

Jaunak agertu zigun
bide orretan,
ez munduak uste dun
atsegiñetan.

Ire burua ukatu
ta gurutza artu,
Jesusekin piztu,
ta Zeruan sartu.

Zoriontsu izan nai den?

Orra bidea:

beste biderik ez den,
ene maitea.

Egizko zoriona

an, Goiko ura...

Ene illobatxu ona,

ene Loreti,

gaurtik Zerura

begira beti

ILLETA-ERESIA

*Euskal-Esnaleak 1926gko.
sariketan saritutakoa*

la negarrez igotzen nintzan
kanposantura lenago:
orain billera txoroak baño,
kanposantura naiago.

Bakardadea orain naiago
dantza ta iskanbilla baño:
argatik pozez arratsaldero
noa kanpusanturaño.

Badakit orain nola ari illekin
ixil-ixilik izketan:
orra zergatik gizonagoa
len baño naizen benetan.

Adiskideak...! Ez egin negar
iltzen naizen egunean:
zergatik negar, gau gaitza jun-da
euzkia piztu danean?

Biotzez ta aoz otoitz beroak
egan bidali Zerura...

T'esan: Gaur il da Euskal-Erriko
olerkari gaxo ura.

Adiskideak...! ez egin negar
nere illobi bazterrean;
exeri t'egon ixil-ixilik
nekin izketa luzean.

Arrizko gurutz aundi bat baizik
ez nere gañean jarri;
eta lorerik zeren eskutan
aruntz netzat ez ekarri.

Bañan, ez kendu gurutz-alboan
jaioko dan untz-orria,
ta ez uxatu gurutz-gañean
kantari dagon txoria...

* * *

Nere illobiko gurutz
arrizkoa
esnatu arte zaindu
nere loa.

Salinillas de Buradón (Araba)

IZIARTXORI

Uso polita, euskal-mendiko
usotxo zuri-garbia...

Noletan, ai!, or mirotz-artean
jarri zenduan kabia?

Negarrez zaude...! Ez or arkitu
uste zendun zorionik?

Mirotzak ez du usoarentzat
maitasun-laztan gozorik.

Autsi lenbaitlen kezkaez t'oñazez
lotzen zaituzten kateak;
utzi betiko zorigaiztoan
artu zenitun bideak.

Atoz, mirotzak lotan daudela,
atoz, laixterka mendira,
oraindik ere beroa dagon
zure baserri-kabira.

Iturritxoan antxe dauzkatzu
zure zai beste usoak,
zuzen zerurontz egan-eiteko
zabal-zabalik egoak.

AMATXO BATI

Amatxo batek ikusten badu bere alaba
kale-kalean mutillen batei elduta,
marrubiaren gorritz musua gorritzen zaio
ber'alabaren lizunkeriz arrituta.

Bañan musika jotzen danean ikusten badu
bere alaba mutil batekin lotuta,
amari bere biotz xamurra beratzen zaio
atsegiñezko pozaren pozaz urtuta.

Irakurlea, edo amatxok bururik ez du,
edo ni nago arrunt benetan eroa:
bizkar-gañean burua dezun irakurlea,
askatu zazu zeorrek korapilloa.

AINGERUTXOAK

—Esan, amatxo, zer da aingerua?

Nun daude aingerutxoak...?
galdetzen dio alargunari
besotan daukan aurtxoak.

Malko gozoaz estali dira
amaren begi urdiñak,
bere biotzan esnatu dira
oroipen maite-samiñak.

Besarkatzen du bere aurtxoa
estu-estu biotzean,
t'erantzun dio musu bero bat
luzaro eman ostean.

—Aingerutxoa zer dan, diozu?

Enetxu, ori galdera!
Aingerutxoa, ene kutuna,
aingerutxoa... zu zera.

UDABERRIA

Negu-lozorrotik
esnatu da lurra:
mendi egaletan
urtu da elurra.

Jolasean dabiltz
bildotsak soroan:
asi da kukua
kantari basoan.

Otza badijoa
etxetik igesi:
piztu dira udare,
sagar ta gerezi.

Beste lurraldetik
eldu da txoria:
lorez eta abestiz
josi da mendia.

Lanean soroan
kantari gazteak:
eguzkitan alai
amona-agureak.

Baserri aurrean
jolas dagi aurrak
pozez zaunga dagi
alboan zakurrak.

Bizitzak musuka
piztu du lur illa:
Maitaleak, poztu...!
eldu da Orrilla.

Udaberria, udaberria,
ama emakoi kutuna!
Ixuri guban zure bularren
esne sendakor leguna.

Mendi-gañetik ikusi zaitut
etortzen gure artera,
usai gozozko janzki zuriaz,
erregiñ baten antzera.

Zelaitik-zelai ibilli zera
loraz jositzen zelaia,
ta ibar ta mendi, nun-nai zabaltzen
zure janzkien usaia.

Zure etorrera nabaitu dute
seaskatxotan aurtxoak,
ta sutondoan otzez dardaraz
zeuden agure ta atsoak.

Agur eta agur, udaberria,
ongi etorri gugana:
ez, arren, guri ukatu gaurtik
zure musu ta laztana.

Ixuri gugan zure erraietan
dakartzun emaitz bizia;
izan zu gure sukaldetako
zorionezko euzkia.

Izan aurtxoan zoragarria,
agureentzat, bizitza,
gazteentzako, maitasunezko
illargiaren dirditsa.

Zure besarkaz berotu, arren,
gure Erriaren biotza:
urtu, oraindik bular gañean
ai!, daukan neguko izotza.

Altzon 1928gko, udaberrian

ESKALEA

Apaiz egin nintzan egunean

Eskale bat nintzan ni aspaldi batean:
aterik-ate ibilli oi nintzan eskean,
eguzkiaren suaz kiskalduta udaran,
negu gorrian otzez dardaraz ganbaran.

Ilbeltzako gau baten, elurra ari zela,
basoan galdu nintzan bildots bat bezela.
Ezurretaño sartzen zitzaidan izotza,
aragian oi dan lez ezpata zorrotza.

Illun-illun guzia, zuri-zuri lurra
ta urruti baserrian zaungaka zakurra;
ikara biotzean, aragian otza,
gora ta bera egan antxen eriotza.

Nolaz andik uxatu gau-txori beltz ura?
Biotzak esan zidan: Begira zerura.
Nere begiak aruntz zuzendu nituan
ta auspez elur-gañean otoitz-egin nuan.

Ta antxe il-zorian otzez otoizka negola
ikusit nuan artzai-arrizko txabola:
txoriak kabian lez sarturik barruan,
loak bere altzoan bela artu niñuan.

Ametsetan igaro nuan gau osoa;
gaur artako ametsa bai amets gozoa!
Larre eder bat nekusan mendi-egal-pean
eta artalde ugaria or-emen larrean.

Nun nai artzai-txabolak goian eta beran,
arkume jaioberri zuritxoan eran,
Udaran goiz-aldean guziok larrera
bazkal-ondoan, berriz, basoko itzalpera.
T'etzanda lo-kuluxka egin ondorean
dilindala aterperontz illunabarrean.
Beti txabola-aurrean artzañorak ernai,
otsoarekin nunbait burrukan egin nai.

Amatxok maite duan lez bere semea
artzaiok maite dute beren artaldea.

Mendian galtzen bada bildots ala ardia,
aren billa an da laister artzai-nagusia;
ta an dabil mendiz-mendi arkitu artean
ta arkiturik musuka dakar bizkarrean.

Orduan jai dagite mendian artzaiak
t'entzun oi dira an txistu ta abesti alaiak;
besotan dabilkite laztanka gaxoa,
jaten damaiotela esne ta taloa.

Aien maitasun onek txoratu niñuan
ta aiekin bizitzea erabaki nuan.

Artzai-nagusiari nagar-neriola
eskatu nion antxe neretzat txabola,
baneukala-ta nere biotzean garra
t'otsoa birrintzeko besotan indarra.

Nagusia au entzunda poz-poztu zan ziñez
t'erantzun zidan artzai danoi ots-egiñez:
Badegu gaurtik beste lagun bat, mutillak,
agur-dagiogun, ba, jasoaz makillak!

Gero kendu nituan eskale janzkiak
ta jantzi nitun artzai-soñeko garbiak;
belaxe beste artzai-mutillen ondoan
asi nintzan poz-pozik nere artzaingoan.

Emen, ai!, bukatu zan ner'amets gozoa
t'elur-tartean esna nintzan gixajoa.
Orduantxe eguzkia piztu zan mendian
ta itzaltzen asi ziran izarrak ortzean.

Geroztik, urte asko, Jauna, igaro dira
ta itzali etzait Zure begien dirdira.

Gaur ziñez egin nazu Zuk artzai-mutilla,
t'eman didazu Zure artzaien makilla,
jantzi didazu artzai-soñeko txukuna
biotzean piztuaz artzai-maitasuna.

Baña, ai!, etorriko da belaxe negua
ta il lezake elurrak gaur piztu dezun sua.
Jauna, Zure asnasez jarri su-garretan
beti su ori nere biotz ta zañetan,
elur-tartean galdu dan arkumetxoa
bizkortu dedin nere kolkoan gaxoa:
Zuk lez maite dezadan nere artaldea,
artzai on bat egizu lengo eskalea

MATER DOLOROSA

Ama biotz-kementsu
naigabetsua
zutik, negarrez dago
gurutz-alboan...
Etsaiak deadarka
bere ondoan...
Illun ta ikaraz dar-dar
dago mundua.

Illunpean sartu da
lotsez euzkia,
negarrez daude izarrak
goiko illunpetan,
odei-pean negarrez
dago illargia,
ta aingeruak negarrez
Zeru goietan.

Zerutik-bera jetxi,
aingerutxoak,
ta urrezko ontzirik eder-
ederrenetan,
bildu gure Amaren
negar-malkoak,
muiñ-egin, eta jaso
Zeru-kutxetan.

Andre biotz-kementsu,
Ama samiña,
itxaso antzekoa
da zure miña:
zazpi ezpata zorrotz
biotz-muñean,
ta alare, zutik zaude
gurutz-aurrean.

Semeari geiago,
ai!, ez begira:
bere begi ederrak
itzali dira:
ez, ai!, bere kolkoan
jarri burua,
itzali da-ta bere
barrengo sua.

Ez, ai!, bere ezpañetan
jarri zureak,
zimeldurik dauzka-ta
ezpaiñ-loreak:
ez laztandu geiago
gorputz-illotza,
geitu ez dedin zure
miñ latz-zorrotza.

Neri begira orain,
Ama maitea,
ni bai naiz orain, Ama,
zure semea.

Nere kolkoan jarri
zure burua,
piztu dedin nerean
maitasun-sua.

Zure ezpañak ezarri
nere ezpañetan,
gurutzea maitatu
dezan benetan:
Ama, laztandu nere
korputz ergela
beti maite zaitzan
nik Ama bezela.

Altzon 1929gko, Aste santuan

GAZTE ASKORENTZAT

Askok, ai!, askok esan oi dute:

Gazte geran bitartean
egan-dagigun, mitxirrikak lez,
atsegin-lore-tartean,
ta zartzaroan, joango gera
negarrez Jaunarengana,
ta azken orduan emango digu
bere pakezko laztana.

Bañan, ai!, asko deabruaren
musua artuta il oi dira
ta berarekin besarkatuta
betiko sartu illundira.

JAUN-ARTU-AURREAN

Negar ta negar daukat
biotza barruan:
Zerurontz igo nai ta
egan ezin juan.

Bañan, ene biotza,
negarrez noletan?
Ez al dago or, ba, Jesus,
maitasun-garretan?

Or dago Jainkoaren
maitasun-su-garra:
ortxe, Jaun altsuaren
esku eta indarra.

Zoaz, ta jan Indarra,
Maitetasuna jan:
gero... ekin Zerurontz
ekin pozez egan.

ASISTAR PRANTZISKO AITARI

Abesti batentzako itzak

Aintza ta gorapena
Prantzisko Aitari!
Aintza, Kriston irudi
bizi-gartsuari,
gurutzean Kristokin
gurutzetuari...!

Zuregana gatoz gaur
Aita biotz-bera,
otzez dardaraz dauden
usoen antzera,
elurretan bai dago
mundu-zabalera,
zure biotz gartsuan
kabia jartzera.

Il-zorian, ai!, otzez
zegoan mundua:
bañan eman zenion
laztan bat estua,
eta piztu zenion
biotzean sua...
Piztu, ai!, gugan ere
maitasun gartsua!

Kristokin gurutzean
egiz ziñan batu:
argatik illezkorra
Prantzisko, zera zu,
ta zure izen-dirdira
ez liteke itzaldtu..
Aita! euskal-errian
bizi ta garaitu.

ALAI TA PAKEAN

Otsabioren egalean,
Eliz-Nagusi baztarrean,
muñotxo baten gain-gañean,
baserri aundi-zar batean...
bizi naiz alai ta pakean.

Zakur zintzo bat ate ertzean,
zelai pollitak ner'aurrean,
baso itzaltsuak bazterrean
t'oitura zarren babesean
bizi naiz alai ta pakean.

Euskera beti ezpañean,
osasun ona gorputzean,
zer jana beti sukaldean
ta maitasuna biotzean
bizi naiz alai ta pakean.

Bizi bitez or kale-etxean
beren kutixi txar naiean
iskalbilla ta ots-artean
jauntxo-nausien bildurrean:
nai emen, muño-gain-gañean,
Eliz-Nagusi bazterrean,
jaun ta artzai nere artaldean...
bizi naiz alai ta pakean.